

Handläggare
Liselotte Tronders
Telefon: 508 400 90
Britt Lundkvist
Telefon: 508 25 294

Till
Socialnämnden 2022-08-30

Yttrande till JO beträffande Islandsprojektet

JO dnr 9950-2021

Förvaltningens förslag till beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som yttrande till JO.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Fredrik Jurdell
socialdirektör
Socialförvaltningen

Jenny Swärd
avdelningschef
Socialförvaltningen

Sammanfattning

JO har begärt att socialnämnden kommer in med ett yttrande som omfattar en redogörelse för Islandsprojektet samt svar på nio specifika frågor.

Syftet med Islandsprojektet är att utveckla och förbättra processerna och samverkan på operativ nivå mellan socialjour, socialtjänst, polis och åklagare när det gäller akuta våldshändelser i familjer med barn.

I detta tjänsteutlåtande redovisas Islandsprojektets bakgrund och arbetsmodell samt lämnas svar på de nio specifika frågorna. Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som yttrande till JO.

Bakgrund

JO har beslutat att inom ramen för ett initiativärende utreda socialtjänstens medverkan i det så kallade Islandsprojektet och om socialtjänsten genomför oanmälda hembesök hos enskilda. JO har tidigare hämtat in projektplaner, handlingsplaner och checklistor som tagits fram inom ramen för Islandsprojektet i Stockholm.

JO begär att socialnämnden kommer in med ett yttrande som omfattar en redogörelse för bakgrunden till Islandsprojektet och en beskrivning av projektet. Nämnden ska vidare redogöra för vilka rutiner eller riktlinjer som nämnden har för hur projektet ska bedrivas. Nämnden ska också redogöra för de rättsliga överväganden som den gjorde innan projektet inleddes.

Socialnämnden ska också särskilt yttra sig över nio specifika frågor som redovisas i samband med svaren på sid 4.

I begäran om yttrandet anges att senaste svarsdatum är 2022-08-29 men JO har medgett uppskov till efter socialnämndens sammanträde, senast 2022-09-01.

Ärendet

Syftet med Islandsprojektet är att utveckla och förbättra processerna och samverkan på operativ nivå mellan socialjour, socialtjänst, polis och åklagare när det gäller akuta våldshändelser i familjer med barn.

Islandsprojektets bakgrund

Socialjouren har sedan tidigare erfarenhet av att orosanmälningar enligt 14 kap 1 § SoL från polis, inkommit flera timmar efter att polis larmats till bostad med anledning av att det förekommit våld, med underåriga i bostaden. Underåriga har riskerat att inte få sina akuta behov av skydd och stöd tillgodosedda. Inte sällan är det vid dessa tillfällen misstanke om barnfridsbrott, enligt 4 kap. 3 § Brottsbalken. Det har även funnits risk för att den våldsutsatta vårdnadshavaren inte fått sitt behov av stöd tillgodosedda i den akuta situationen.

Mot ovanstående bakgrund gjordes under 2019 en förstudie i syfte att åstadkomma ett förbättrat arbetssätt. Förstudien finansierades genom lokala utvecklingsmedel, LUM. Socialjouren tog del av Islandsprojektet i Göteborg. I Göteborg hade man då arbetat sedan 2016 med modellen och arbetet har följts och utvärderats av forskare vid Maria Cederschiölds Högskola.

Under förstudien samverkade socialjouren med samordnare för polismyndighetens ”Initiativ Gryning”. Syftet var att utreda ett

lämpligt tillvägagångssätt för att socialtjänst snabbare skulle kunna utföra sitt uppdrag i en akut situation samt att även polisen skulle kunna fokusera på sitt uppdrag.

I stadens budget för 2021 (dnr KS 2020/1317 sid. 204) fick socialnämnden bland annat i uppdrag att:
Systematiskt arbeta för att optimera utfallet av polisens satsning ”Initiativ Gryning” genom att se till att Stockholms stad är en tydlig och nära samarbetspartner vad det gäller det stöd socialtjänsten kan ge till personer utsatta för våld i nära relationer.

Inom ramen för detta uppdrag angavs i socialnämndens verksamhetsplan för 2021 (dnr 1.3.1-789/2020 sid. 37) att nämnden gör en fortsatt satsning på Islandsprojektet och att en projektledare kommer att anställas. I samverkan med Skärholmen och Farsta stadsdelsförvaltningar, polis i Stockholm genom Initiativ Gryning och lokalpolisområde Farsta och Skärholmen, genomfördes ett pilotprojekt under 2021. Åklagarmyndigheten har deltagit genom polisen.

Beskrivning av Islandsprojektet

Den operativa delen av pilotprojektet avsåg att utveckla och testa en arbetsmodell för ökad samverkan mellan socialtjänst och polis i ärenden där barn har bevittnat, upplevt eller utsatts för våld mellan närstående i hemmiljön. Arbetsmodellen som testats ser i korthet ut enligt följande:

Den första fasen, *larmfasen*, är det som sker från att ett larm inkommer till polis om en våldshändelse i familjer med barn, till att socialtjänsten anländer till brottsplatsen. I denna fas ska våldsutsatta vuxna och barn som utsatts, bevittnat eller upplevt våld kunna erbjudas skydd och stöd från socialtjänsten, redan i direkt anslutning till våldshändelsen.

Omhändertagandefasen omfattar polisens och socialtjänstens arbete på brottsplatsen och det som sker fram till dess att ärendet överlämnas till utredande enhet inom socialtjänst respektive polis. I denna fas ska omhändertagande av våldsutsatt och våldsutövare ske skyndsamt utan onödiga dröjsmål utifrån socialtjänst och polis respektive uppdrag.

Arbetsmodellens tredje fas, *samordningsfasen*, är det som sker efter att utredande enheter tagit emot ärendet. Under samordningsfasen ska samverkan mellan utredande enheter vid socialtjänst och polis fortsätta utifrån ett barnskyddsperspektiv. I Stockholm stads Islandsprojekt operationaliseras samverkan genom så kallade minisamråd.

Det operativa arbetet startade i april 2021 i samarbete med två stadsdelsförvaltningar. Dessa valdes utifrån vilka lokala polisområden där arbetssättet, att snabbare kontakta socialtjänst, skulle kunna etableras enligt polismyndighetens bedömning. Under kontorstid är det stadsdelarna som arbetar i ärendena.

Islandsprojektet arbetar enligt rutiner som följer av Socialtjänstlagen. Inom ramen för utredning enligt 11 kap 1 § Sol görs hembesök i akuta situationer. Det kan röra sig om en nödsituation där skydd enligt 11 kap 1a § SoL och/eller omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU kan bli aktuellt. Orosanmälan kan omfatta barnfridsbrott enligt 4 kap 3 § Brottsbalken.

Arbetet inom Islandsprojektet följer av Socialtjänstlagen på samma sätt som övrigt arbete vid orosanmälningar. Arbetssättet, checklistor och rutiner för arbetet, följs kontinuerligt upp. Vid senaste uppdateringen i februari 2022 gjordes också en avstämning med stadens juridiska avdelning.

Arbetet enligt Islandsmodellen har medfört att i samverkan med polismyndighet har kontaktvägarna vid larmsituation och orosanmälning förbättrats och möjliggjort att socialtjänsten snabbare kan arbeta med uppdraget att göra skyddsbedömning i akuta situationer.

Svar på frågorna 1 - 9

1. Hur ser nämnden på de anmälningar från Polismyndigheten som den får in inom ramen för Islandsprojektet? Är anmälningarna enligt nämndens uppfattning att bedöma som orosanmälningar enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL? Om inte, vad är det då enligt nämndens mening fråga om?

Polisens samtal till socialjouren är en muntlig orosanmälan enligt 14 kap.1 § SoL.

2. Genomför socialjouren regelmässigt hembesök vid alla anmälningar där Polismyndigheten uppger att det rör sig om ett ärende enligt Islandsprojektet? Hur ser ansvarsfördelningen ut mellan socialtjänsten och Polismyndigheten inom Islandsprojektet?

Det görs en individuell bedömning i varje enskilt fall om behov av att göra hembesök föreligger. Det kan röra sig om en nödsituation där socialjouren behöver bedöma skydd för underårig enligt 11 kap 1a § SoL. Hembesöket kan innefatta en bedömning om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU. Det finns tillfällen då det är möjligt att göra en skyddsbedömning utifrån telefonsamtal med vårdnadshavare, där det framgår att underårig är skyddad.

Socialtjänsten tar ansvar för det uppdrag socialtjänsten har enligt socialtjänstlagens 11 kap 1 a § samt 5 kap 1 och 1a § om olika klientgrupper i syfte att tidigt stöd och skydd ska erbjudas och ombesörjas för barn och vuxen utifrån både våldsutsattas och våldsutövares perspektiv. Detta genom modellens samtliga tre faser.

Polisen fokuserar på och tar ansvar för sitt brottsutredande uppdrag genom modellens samtliga tre faser.

3. Vilken bedömning och vilka rättsliga överväganden görs innan socialjouren fattar beslut om att genomföra ett hembesök?

Socialjouren tar ställning och öppnar en utredning utifrån information i orosanmälan, om det inte redan finns pågående utredning. När utredning inletts görs bedömning om behov av hembesök, med utgångspunkten att det ska ske frivilligt. Om hembesöket behöver ske oanmält bedöms det vara någon form av nödsituation. Övervägande om omedelbart omhändertagande enligt 6 § LVU kan bli aktuellt.

4. Vad är syftet med de hembesök som socialjouren genomför inom ramen för projektet?

Hembesök görs inom ramen för en utredning. Syftet med hembesöket är att göra en skyddsbedömning för barnet/underårig utifrån den situation barnet befinner sig, i direkt anslutning till att våldet uppstått och anmälan inkommit. Situationen kan vara någon form av nöd.

5. Vid en genomgång av de handlingar som JO hämtat in kan det konstateras att det inte framgår att socialjouren tar kontakt med den berörda familjen innan ett hembesök genomförs. Vilket rättsligt stöd har nämnden för att genomföra oanmälda hembesök?

Polis på plats informerar familjen som de befinner sig hos att de kontaktar socialjouren. Socialjouren gör en sammantagen bedömning av den inkomna anmälan och den information som finns i barnets befintliga akt. Om situationen är av karaktären nödsituation åker socialsekreterare till platsen och pratar med berörda vårdnadshavare. Om möjlighet finns att prata med vårdnadshavare på telefon för att göra bedömning av skydd utan/innan hembesök görs det. Dessa hembesök sker i kontext av att larmcentral beordrat polis till en akut hemsituation.

I händelse av att familjen säger nej till kontakten med socialjouren förs samtal med familjen kring detta och ny bedömning görs om

skyddet kan anses tillräckligt för natten eller inte. Hembesök på jourtid kan också göras i planering med familjen om familjen/våldsutsatt inte orkar hembesök i direkt anslutning och skyddet bedöms säkrat.

6. Hur säkerställer nämnden att det finns ett reellt samtycke till hembesöket innan det genomförs? Vilken information får den berörda familjen om och när hembesöket genomförs? När lämnas den informationen?

Om situationen är av karaktären nödsituation åker socialsekreterare till platsen och pratar med berörda vårdnadshavare. Om polisens anmälan och information i underårigs akt gör att socialjourens bedömning kan ske på telefon med familjen görs det. Utifrån en akut situation, vilket är vanligast, där det kan vara ambulans och polis på plats, kan det vara svårt att genom telefonsamtal med familjen konstatera ett reellt samtycke. I dessa lägen kan socialjouren behöva säkerställa underårigs skydd utan att i förväg säkerställt vårdnadshavares samtycke.

7. Hur genomför socialjourens medarbetare hembesöken? Vilka konkreta åtgärder vidtas vid hembesöken?

Socialjouren genomför hembesöket två och två. Muntlig överlämning från polisen om ytterligare information eller observation av risk- och skyddsfaktorer kan tas emot från polis. Konkreta åtgärder som genomförs är att göra en skyddsbedömning enligt 11 kap 1a § SoL utifrån samtal eller observation med barn och vuxen. I nästa steg ombesörjs skydd av olika slag enligt 4 kap 1 § SoL i form av skyddat boende, jourhem, logi eller icke biståndsbedömda serviceåtgärder som transport till nätverkspersoner om familjen önskar hjälp av socialtjänst. Jourhemsplacering kan bli aktuellt med stöd av 6 § LVU.

8. Inleds en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL i de ärenden som omfattas av Islandsprojektet? Inleds en sådan utredning innan eller efter hembesöket? (Jfr t.ex. JO 2015/16 s. 377 och JO 2020/21 s. 470.)

Socialjouren inleder alltid utredning enligt 11 kap 1 § SoL när beslut om hembesök fattas, om ärendet inte redan är en pågående utredning.

9. Genomförs barnsamtal vid hembesöken? Om så är fallet, inhämtas vårdnadshavarnas samtycke innan samtalen med barnen äger rum? Genomförs barnsamtal inom ramen för en s.k. barnutredning?

Eventuella samtal med barn/underårig genomförs inom ramen för en barnavårdsutredning enligt 11 kap 1 § SoL och för att kunna göra en skyddsbedömning enligt 11 kap 1a § SoL.

Samtycke inhämtas innan samtal med barnet om vad de upplevt innan polis kommit till platsen. Syftet med barnsamtalet är att skapa sig en bild av vad barnet tänker att det behöver för natten för att känna sig trygg med vårdnadshavare eller vuxen/vuxna omsorgspersoner, som del av skyddsbedömning enligt 11 kap 1a § SoL.

I spädbarnsärenden eller i ärenden där barn/ungdom eller förälder på något sätt ger uttryck för att skyddsfrågor/samtal inte får ställas görs bedömning om vårdnadshavares/vuxen omsorgspersons skyddslösning är tillräcklig utifrån den information som inhämtats genom samtal med polis och observation av samspel mellan vuxna och barn.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Socialtjänstavdelningen. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen 2022-08-24.

Jämställdhetsanalys

Förvaltningen bedömer att det inte är relevant att genomföra någon jämställdhetsanalys då ärendet är ett yttrande.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som yttrande till JO.

Bilaga

1. Begäran om yttrande från JO (JO dnr 9950-2021)